

Podobe pokrajin 1956-1970: Etnološka fototeka Vilka Novaka. Uredili in napisali Mihaela Hudelja, Vito Hazler, Ingrid Slavec Gradišnik. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2001 (Knjižnica Glasnika SED; 33). 280 str. (177 fotografij, 4 tabele)

Podobe slovenskih pokrajin nam predstavljajo izbor 177 fotografij iz fototeke Vilka Novaka, shranjene na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo. Nastajala je v času njegovega poučevanja in obsega prek 3000 črno-belih fotografij iz let 1956-1970. Izbor sta Mihaeli Hudelji narekovali Novakova razdelitev slovenskega etničnega prostora na štiri kulturna območja in izbrana snov, torej stavbarstvo. Stavbe, hiše in gospodarska poslopja nam upodabljajo alpsko, panonsko, sredozemsko in osrednjeslovensko kulturno območje. Novakovo razdelitev slovenskega etničnega ozemlja dopolnjujejo pokrajinske in etnološke regionalne oznake. Znotraj kulturnega območja so fotografije razdeljene po abecednem redu krajev; dodane so tipološke oznake stavb, upoštevajoč tipologijo nepremične kulturne dediščine, ki jo je razvil Vito Hazler. Pri urejanju in pripovedni dopolnitvi slikovnega gradiva 33. knjižice Glasnika Slovenskega etnološkega društva so sodelovali Mihaela Hudelja, Vito Hazler in Ingrid Slavec Gradišnik.

Mihaela Hudelja, ki je pripravila tudi sam izbor fotografij, v prvem delu z naslovom *Novakova fotografska zbirka in etnološka fotografija* predstavi dokumentarno in raziskovalno vrednost Novakove fototeke in spregovori o etnološki fotografiji. Fotografiranje se je pri preučevanju materialne kulture potrdilo kot ena najprimernejših tehnik dokumentiranja tudi v slovenski etnologiji (str. 13), redko pa je bilo predstavljeno kot rezultat raziskovalnega dela. Kot izjemo Hudeljeva navaja knjigo *Balinese Character* (1942) Margaret Maedove in Gregoryja Batesona, ki sta svojo raziskavo na Baliju objavila v obliki fotografske monografije (str. 15). Pričujoča objava Novakovih fotografij naj bi bila podoben poskus – torej predstaviti pomen fotografskega gradiva v znanstveno-raziskovalnem procesu in osvetliti znanstvenega duha avtorja v intelektualnem ozračju njegovega časa (str. 14). Prvo nam v nadaljevanju predstavi Vito Hazler, slednje pa Ingrid Slavec Gradišnik.

Ingrid Slavec Gradišnik postavi Novakovo dokumentarno prizadevanje »v širši disciplinarni kontekst kulturnozgodovinskega in kulturnoprostorskega raziskovanja« (str. 8). Novakovo dokumentiranje je namreč spremljalo kulturnozgodovinsko in kulturnoprostorsko raziskovanje; saj je strukturo slovenske ljudske kulture želel prikazati v genetskem in geografskem nastanku ter razvoju (str. 27). Pred Novakom se je poglobljeneje spoprijel s fenomenom regionalne podobe kulture že Matija Murko, ki je s filološko metodo opozoril na kulturno-geografsko členitev slovenskega prostora; na etnografska področja je s slogovno tipološkim umetnostnozgodovinskim pristopom slovenski prostor razčlenil Stanko Vurnik; njegov seznam »kulturnih dejstev« pa je kot neutruđen terenski raziskovalec še pomnožil Franjo Baš (str. 41). Najizčrpnejše pa je etnografska območja razčlenil Vilko Novak v spisu *Struktura slovenske ljudske kulture*. »Podoba pokrajin« je izoblikovana in se nenehno oblikuje s prepletanjem in preoblikovanjem slovanskih, sredozemskih, alpskih, panonskih in balkanskih prvin (str. 44). Novaku je bilo »poglavitno členitveno merilo preplet plasti, naloženih skozi zgodovinski proces, in tistih, ki so razločljive po prostorski razporejenosti (kulturni areali)« (str. 46). Slavec Gradišnikova opozori na Novakovo neprecizno, sinonimno rabo prilastkov »kulturno«, »etnološko« in »etnično«, tako da lahko beremo njegove prispevke tudi presenetljivo sodobno (etničnost v smislu organizacije razločljivih kulturnih potez), drugič pa pojma etničnost in kulturno enači (str. 50-51). Na podlagi

Novakovih spoznanj je leta 1980 Niko Kuret v *Slovenskem ljudskem izročilu* grafično predstavil etnološka območja. Ker *Etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja* spričo osnovanosti na upravni, občinski razdelitvi ne moremo šteti za etnološko regionalizacijo, je edini sodobni »poskus določitve posameznih območij Slovenije glede na njihove etnološke lastnosti« razdelitev Janeza Bogataja in Vita Hazlerja, priobčena leta 1995 v *Enciklopediji Slovenije* (str. 53). Slavec Gradišnikova zaključuje, da ostaja kulturnoprostorsko raziskovanje, kakor ga je zastavil Vilko Novak, pomemben segment raziskovanja kulturnih procesov, vendar pa o identiteti prostorov ni moč govoriti zunaj zgodovinskih in družbenih koordinat, kot tudi ne brez dodatnih simbolnih konotacij, ki so »mogoče bolj kakor kdaj koli prej v središču sodobnih etnoloških interesov« (str. 56).

Analizo izbranih Novakovih fotografij nam ponuja prispevek Vita Hazlerja z naslovom *Vilko Novak, dokumentalist in raziskovalec ljudskega stavbarstva*. Pomen Novakovih opozoril o nujnosti dokumentiranja stavbne dediščine je potrdil že sam primerjalni pregled terena, kjer je bilo ugotovljeno, da večina fotografiranih stavb ne stoji več (str. 63). Avtorja je zanimala dokumentacija stavbarstva predvsem skozi prostorski in tipološki vidik (skupaj z obliko strehe in kritino), časovni, družbeni, poklicni idr. vidiki niso bili upoštevani, ker na fotografskih kartonih ni bilo dovolj zabeleženih podatkov (str. 64).

Pred kataložnim, fotografskim delom so v knjigi še preglednice izbranih fotografij po območjih, ki bralca seznanjajo z motivom, tipološko oznako, streho, kritino, krajem, pokrajino, etnološko regijo in datumom fotografiranja.

Špela Ledinek

Marija Stanonik, *Teoretični oris slovstvene folklorne*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001. 448 str., Summary.

Na tiskovni konferenci ob izidu knjige je avtorica izjavila, da je ta znanstvena monografija sad dvajsetletnega raziskovanja in da so vse trditve premišljene in dokončne. Na tako strnjeno teoretično publikacijo smo folkloristi čakali že dolgo, posebno zato, ker nam je prav njena zagrizena želja izdelati temeljne terminološke, fenomenološke in metodološke smernice za vzpostavitev stroke v znanstveno paradigmo samostojnih ved, v pomoč pri naših krikih v slovenski srenji, da bi jo prepričali, da je folklor lahko predmet resne znanstvene analize.

Pa pogledimo, kaj nam sporoča ta obsežna publikacija.

V predpoglavju 'Blišč in beda slovstvene folklorne' (nekakšen uvodni segment) avtorica aktualizira vprašanja podcenjevanja in precejnevanja folklorne, ki se morda še danes odraža v odnosu do folklornih pojavov nasploh, in sicer prav zaradi napačnega obravnavanja folklorne in odnosa do nje. Razmišlja o njenem empiričnem in teoretičnem kontekstu, ravnovesju in zastranjenju ter končno o folklori kot o študijskem predmetu. Slovensko »slovstveno folkloristiko« želi avtorica vpisati med samostojne študijske predmete univerzitetnega izobraževanja. Ob tem prizadevanju se ji folkloristi pridružujemo, vendar z nekaterimi pomisleki. Stanonikova želi kot samostojni predmet uvrstiti le slovstveno folkloro in ne folkloro v celoti. Večina folkloristov pa si želi, da bi celotna folkloristika začela funkcionirati kot samostojna znanstvena disciplina z lastnim oddelkom na Univerzi in da bi bila v študijskem programu opredeljena vsa področja folkloristike, od ljudske